

EUROINTEGRACIJOS POVEIKIS ŽMOGAUS SOCIALINEI RAIDAI: SOCIALINIO SEKTORIAUS VYSTYMO PERSPEKTYVOS IR MOKESČIŲ POLITIKA

Kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimo aspektai. Pastaraisiais metais Europoje kyla gyventojų išsilavinimo lygis ir didėja gyventojų mobilumas. Lietuvoje užimtųjų išsilavinimo lygis yra aukštesnis negu vidutiniškai Europos Sąjungoje. Tačiau 2002 m. Lietuvos gyventojų su aukštuoju išsilavinimu nedarbo lygis buvo aukščiausias (9 %) tarp visų ES senbuvų ir naujų narių. Jaunimo su aukštuoju išsilavinimu nedarbo lygis siekė 18,5 % ir buvo vienas iš aukščiausių. Per pastaruosius du metus 25-29 m. amžiaus jaunimo su aukštuoju išsilavinimu bedarbių skaičius, tenkantis 1000-ui gyventojų, išaugo beveik dvigubai - nuo 45 iki 72.

Oficialios statistikos duomenimis kasmet 5-6 tūkst. Lietuvos gyventojų vidutiniškai išvyksta į užsienio šalis. Daugiau nei trečdalis (36%) emigravusių buvo 16-29 m. amžiaus gyventojai. Daugiau nei pusė visų emigrantų turėjo aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą. Oficialūs statistiniai duomenys neatspindi realios emigracijos apimtys, faktinis gyventojų judėjimas yra kelis kartus didesnis. Prognozuojama, kad Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą, šis procesas dar spartės.

2003 metų lapkričio-gruodžio mėnesiais buvo atliktas reprezentatyvus sociologinis tyrimas "Baigiančiųjų aukštasis mokyklas konkurencingumas darbo rinkoje". Šiais tyrimais buvo siekiama išsiaiškinti studentų, baigiančiųjų 2003/2004 mokslo metais aukštasis mokyklas, ketinimus dalyvauti ES darbo rinkoje, įvertinti jų profesinį pasirengimą konkuruoti Lietuvos ir užsienio darbo rinkoje, vertybines nuostatas, darbo bei migracijos patirtį. Devyniuose šalies universitetuose iš viso buvo apklausta 1401 studentas, tarp jų 76 % buvo baigiantys bakalauro studijas ir 24% – magistro studijas.

Tyrimai atskleidė, kad dauguma (66%) respondentų jau turi darbo patirtį, tačiau iš jų tik 23% turi pastovų darbą pagal specialybę. Studijų metu tik 34% studentų iš viso niekur nedirbo. 42% studentų išlaiko tėvai, 40% gyvena iš atlyginimo už darbą. Asmenines mėnesio pajamas tiek siekiančias iki 400 Lt, tiek didesnes nei 400 Lt turėjo 48% studentų.

Daugiau nei pusė (55%) visų apklaustų studentų baigę studijas planuoja dirbti pagal specialybę Lietuvoje, 14% - dirbti ne pagal specialybę Lietuvoje, o 16% - dar nežino, kur dirbs užbaigę studijas. Tik 13% studentų ketina dirbti užsienyje (8% - dirbti pagal specialybę, 5% - ne pagal specialybę). Daugiau nei trečdalis (34%) studentų ketina dirbti užsienyje dėl noro užsidirbti pinigų, 33% - dėl to kad nemato perspektyvos Lietuvoje, 14% - nori įsitvirtinti užsienyje. Norintys išvykti į užsienį dirbti ar mokytis studentai dažniausiai pajamų šaltiniu nurodo tėvus, o neketinantys išvykti – atlyginimą už darbą.

Per paskutinius penkerius metus 35% visų apklaustų studentų buvo išvykę į užsienį dirbti arba mokytis (36% baigiančių bakalauro programos ir 34% magistro). Iš jų tik 9% studentų vyko trumpalaikėms studijoms pagal studentų mainų programas ir tik 5% studentų trumpalaikes studijas inicijavo patys.

Dauguma studentų (65%) užsienyje dirbo ne pagal specialybę sudarius sutartį raštu, tik 8% studentų - pagal specialybę. Nelegalaus darbo forma, t.y. sudarius sutartį žodžiu, yra labiau paplitusi tarp tų studentų, kurie dirba ne pagal specialybę (16%), tik 4% studentų dirbo pagal specialybę užsienyje sudarius sutartį žodžiu.

Artimiausiu metu neketina vykti į užsienį dirbti arba mokytis 29% apklaustų studentų. Tik 5% apklaustų studentų neketina apskritai vykti į užsienį dirbti arba mokytis. Didžiausia dalis nepasiruošusių konkuruoti užsienyje – tarp studentų, studijuojančių architektūrą ir statybą (38%) ir inžinerijos bei inžinerinių profesijų (36%) srityje.

43% apklaustų studentų norėtų išvykti į užsienį dirbti arba mokytis. Iš jų tik 8% padarytų viską, kad galėtų išvykti į užsienį dirbti arba mokytis. Tačiau dauguma (43%) nežino kuriam laikui norėtų išvykti bei nežinojo konkrečios šalies, į kurią norėtų vykti (44%). Tik 3% studentų norėtų išvykti visam laikui.

Tačiau tik 25% apklaustųjų mano, kad baigus studijų programą, bus nesunku rasti darbą Lietuvoje, 31% mano priešingai, o 44% neturi nuomonės. Tik 22% apklaustųjų mano, kad baigus šią studijų programą, bus nesunku rasti darbą užsienyje, 24% mano priešingai, o 53% apklaustųjų nuomonės šiuo klausimu neturi. Kad studijos suteikė žinių ir įgūdžių, reikalingų konkuruoti darbo rinkoje mano tik 30,2 %. 36% studentų su šiuo teiginiu nesutinka, o 42% - šiuo klausimu neturi nuomonės. Kad dėstomos disciplinos atitinka darbo rinkos poreikius pažymėjo tik 35,4 %, 25% mano priešingai, o 39% šiuo klausimu neturi nuomonės.

Visgi, pakankamai didelė studentų dalis yra manančių, kad dėstomos disciplinos neatitinka darbo rinkos poreikių, kad studijos nesuteikė pakankamai žinių ir įgūdžių, reikalingų konkuruoti darbo rinkoje ir dėl šių priežasčių bus sunku įsidarbinti (ir Lietuvoje, ir užsienio šalyse) arba neturinčių nuomonės šiais klausimais. Galima būtų teigti, kad dauguma baigiančiųjų studentų neturi konkrečių planų ir nėra pilnai atsakingi už savo ateitį, jiems trūksta ne tik praktinių bei verslumo gebėjimų, bet įsidarbinimo kompetencijos bei socialinių įgūdžių.

72,8 % apklaustųjų mano, kad gavo pakankamai teorinių specialybės žinių, tik 22,7 % - įgijo daug praktinių įgūdžių, 40,3 % - verslumo gebėjimų pagrindus. Konkurencingumas darbo rinkoje vis daugiau priklauso nuo bendrųjų gebėjimų. Tačiau tik 57,2 % apklaustų išsiugdė nuostatą mokytis visą gyvenimą, 58,3 % - išmoko dirbti komandoje, 54,5 % - tapo iniciatyvesniais, 53,6 % - įgyjo organizacinių gebėjimų. Tik 51,6 % studentų pažymėjo, kad, studijuodami universitetuose, jie gavo gerą pasirengimą dirbti kompiuteriu. 36 % apklaustų studentų, įgijo ar patobulino gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti užsienio kalba.

Nežiūrint gana žemo vertinimo profesinio pasirengimo bei pasirengimo konkuruoti darbo rinkoje, 78 % respondentų nurodė, kad jie po baigimo norėtų uždirbti daugiau nei 1000 litų per mėnesį (vidutinis atlyginimas šalyje yra 1014 litų).

Aukščiausiai dėstomų disciplinų atitikimą darbo rinkos poreikiams vertina socialinių paslaugų, socialinių ir elgsenos mokslų, verslo ir administravimo, kompiuterijos studijų studentai. Žemiausiai - matematikos ir statistikos, architektūros ir statybos, sveikatos priežiūros, inžinerija ir inžinerinės specialybės, gyvosios gamtos mokslų studijų studentai.

Bendrujų gebėjimų bei įsidarbinimo kompetencijos įgūdžių tobulinimas, akcentuojant *nuostatos mokytis visą gyvenimą* svarbą, padės išvengti aukštos kvalifikacijos darbuotojų nutekėjimo į užsienio šalis dirbti aukštos kvalifikacijos nereikalaujančiuose sektoriuose bei stiprins aukštos kvalifikacijos darbo jėgos konkurencingumą tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse.